

Srebrna ekonomija: utjecaj starenja stanovništva na gospodarstvo

Jahaj, Albina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:423349>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

SREBRNA EKONOMIJA: UTJECAJ STARENJA
STANOVNIŠTVA NA GOSPODARSTVO

Mentor:

Izv.prof.dr.sc. Lana Kordić

Student:

Albina Jahaj

Split, rujan 2024.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Definiranje problema istraživanja.....	1
1.2. Ciljevi rada.....	1
1.3. Metode rada.....	1
1.4. Sadržaj i struktura rada.....	2
2. DEMOGRAFSKI TRENDOVI STARENJA STANOVNIŠTVA	3
2.1. Proces starenja stanovništva.....	3
2.2. Demografski trendovi u Europi.....	5
2.3. Posljedice starenja stanovništva na radni kontigent i socijalnu skrb.....	7
3. DEFINICIJA I OBILJEŽJA SREBRNE EKONOMIJE	10
3.1. Koncept srebrne ekonomije.....	10
3.2. Poslovni sektori povezani sa srebrnom ekonomijom.....	13
3.3. Srebrna ekonomija u EU.....	15
4. PRILIKE KOJE PROIZLAZE IZ SREBRNE EKONOMIJE	17
4.1. Izazovi i prilike.....	18
4.1.1. <i>Zdravstvene i socijalne usluge</i>	19
4.1.2. <i>Odrednice ponašanja</i>	22
4.1.3. <i>Osobne determinante</i>	22
4.1.4. <i>Fizičko okruženje</i>	23
4.1.5. <i>Društvene determinante</i>	24
4.1.6. <i>Ekonomске odrednice</i>	24
4.2. Razvoj srebrne ekonomije.....	25
5. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31
POPIS TABLICA	34
POPIS GRAFIKONA I SLIKA	34
SAŽETAK	35
SUMMARY	35

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, ALBINA JAHAJ,

(ime i prezime)

izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je navedeni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio navedenog rada nije napisan na nedozvoljeni način te da nijedan dio rada ne krši autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Split, 2024. godine

Vlastoručni potpis : Albina Jahaj

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

Povećanje prosječne životne dobi i smanjenje stope fertiliteta diljem svijeta dovode do brzog starenja stanovništva, što ima značajan utjecaj na gospodarstvo. S obzirom na sve veći udio starijeg stanovništva diljem svijeta, javlja se pojam „srebrna ekonomija“ koji je usmjeren na potrebe i aktivnosti starijih osoba. Srebrna ekonomija je koncept koji se odnosi na ekonomske prilike koje proizlaze iz javne i osobne potrošnje povezane uz starenje stanovništva. Neki od izazova srebrne ekonomije uključuju povećani pritisak na javne financije, promjene na tržištu rada, potrebe za inovacijama i pojavu tehnološkog jaza.

1.2. Ciljevi rada

Cilj rada je istražiti i analizirati kako starenje stanovništva utječe na gospodarstvo te identificirati ključne izazove i prilike koje proizlaze iz demografskih promjena uz primjenu srebrne ekonomije.

1.3. Metode rada

Pri izradi ovog rada korišteno je više znanstvenih metode uključujući:

- **metodu analize** koja složene pojave, predmete ili ideje raščlanjuje na svoje sastavne elemente
- **metodu sinteze** koja pojedinačne dijelove povezuje u složenu cjelinu
- **metodu indukcije** koja obuhvaća zaključivanje od pojedinačnih slučajeva prema općim zakonitostima
- **metodu dedukcije** koja obuhvaća zaključivanje od općeg prema pojedinačnom
- **metodu deskripcije** koja opisuje predmete i pojave te veze između njih.

1.4. Sadržaj i struktura rada

Tema ovog rada je „Srebrna ekonomija: utjecaj starenja stanovništva na gospodarstvo“. Rad je podijeljen u pet poglavlja, pri čemu je prvo poglavlje uvodno u kojem se definira problem istraživanja te se izlaže cilj i metodologija rada i daje se uvid u sadržaj i strukturu rada. Nakon uvoda slijede tri poglavlja koja čine osnovnu razradu teme. Prvo poglavlje razrade teme opisuje proces starenja stanovništva te uključuje prikaz demografskih trendova u Europi kako bi se prikazivanjem određenih podataka o broju stanovništva u pojedinim zemljama pobliže prikazalo demografsko stanje. Drugo poglavlje razrade teme uključuje definiciju samog pojma „srebrna ekonomija“ te se prikazuju njena obilježja i koncept kako bi se lakše shvatio taj pojam. Treće poglavlje razrade se nadovezuje na prethodno, uključuje sve što proizlazi iz srebrne ekonomije, prilike i izazove koje ona pruža te mogućnosti za bolji napredak iste. Zadnje poglavlje u ovom radu je zaključak te nakon toga slijedi popis literature i dodaci.

2. DEMOGRAFSKI TRENDOVI STARENJA STANOVNIŠTVA

Demografski trendovi su dugoročni uzroci promjena unutar populacije koji se odnose na različite demografske aspekte. Oni omogućuju razumijevanje promjena u broju stanovnika, strukturi stanovništva, stopama rađanja i smrtnosti, migracijama i drugim demografskim karakteristikama. Jedan od glavnih demografskih trendova u svijetu je starenje stanovništva, koje je u ovom poglavlju predmet istraživanja.

Proces starenja stanovništva prisutan je u cijelom svijetu, ali se uglavnom istražuje u razvijenim zemljama. U zemljama u razvoju to je relativno novija pojava koja je postala značajna tijekom 1980-ih godina. Starenje stanovništva postaje jedno od ključnih pitanja društvenog razvoja koje će značajno utjecati na zdravstvo, socijalnu skrb i socijalnu politiku tijekom 21. stoljeća. Ovaj složen proces nosi sa sobom velike ekonomske, socijalne i političke posljedice.

2.1. Proces starenja stanovništva

Proces starenja stanovništva intenzivira se u gotovo svim zemljama svijeta. Ovaj trend je uvjetovan porastom udjela starijih osoba u ukupnoj populaciji, promjenama unutar radne snage i smanjenjem udjela mladih. U razvijenim zemljama, koje su u posttranzicijskoj fazi demografske tranzicije, niske stope nataliteta i smanjenje mortaliteta doprinose povećanju udjela starijeg stanovništva. Modernizacija društva i društveno-gospodarski razvoj, uključujući industrijalizaciju, urbanizaciju, širenje obrazovanja i zdravstvene zaštite, također igraju važnu ulogu. Niski fertilitet dovodi do smanjenja udjela mlađe populacije, što će dodatno smanjiti stope nataliteta u budućnosti. Dugotrajno smanjenje nataliteta je temeljni faktor u procesu starenja stanovništva (Wertheimer-Baletić, 2004).

Činjenica je da je stanovništvo zemalja sve starije, a ovaj demografski proces ima dvije glavne determinante:

- Pобољшanje životnog standarda i unapređenje zdravstvene skrbi rezultirali su boljim zdravljem i produljenjem životnog vijeka ("starenje odozgo").
- Suvremeni način života doveo je do smanjenja stope fertiliteta, odnosno prosječnog broja djece koje žena rodi tijekom svog fertilnog razdoblja ("starenje odozdo").

Prema najnovijim procjenama UN-a, 2006. godine je broj starijih osoba u svijetu premašio 700 milijuna, a do 2050. godine procjenjuje se da će se taj broj utrostručiti odnosno da će ih biti oko 2 milijarde. U svijetu, udio starije populacije raste po godišnjoj stopi od 2,6%, što je značajno više od stope rasta ukupnog stanovništva koja iznosi 1,1% godišnje. Brzina starenja stanovništva veća je u zemljama u razvoju nego u razvijenim zemljama (UN, 2007b), npr. u Francuskoj je udio osoba starijih od 60 godina u razdoblju od 100 godina porastao sa 7% na 14%, dok se u Japanu taj porast dogodio za 30 godina. Brzina starenja stanovništva bit će još veća u manje razvijenim zemljama i tranzicijskim ekonomijama (npr. Tajland, Indija, Kina, Meksiko, Brazil) (Harper, 2006).

Jedan od posebnijih problema je činjenica što sve više stari starački kontigent, odnosno raste udio srednje starog (70+) i udio najstarijeg stanovništva (85+). Među osobama starijim od 60 godina najbrže raste udio onih preko 80 godina (najstarijih) i to po stopi od 3,9% godišnje te se očekuje da će se do 2050. godine 20% osoba starijih od 60 godina nalaziti u toj grupi. Trenutno 40% osoba starijih od 80 godina živi u Aziji, 30% u Europi i 13% u SAD-u (UN, 2007a).

Prema World Data Labu očekuje se da će na globalnoj razini broj starijih osoba porasti s 900 milijuna 2015. na 1,4 milijarde u 2030. te na 2,1 milijardu u 2050. godini.

Tablica 1.

Prikaz porasta broja starijih osoba do 2030. godine

	2020	2030	Apsolutna promjena	Postotna promjena	% dobne skupine u potrošačkoj klasi (2030)	% potrošačke klase ukupno (2030)
Djeca (0-14 godina)	728	1008	280	38%	53%	18%
Mladi odrasli (15-29 godina)	858	1185	327	38%	63%	21%
Srednji profesionalci 30-44 godine)	890	1206	316	36%	69%	22%
Stari profesionalci (45-64 godine)	1000	1402	402	40%	76%	25%
Seniori (65+)	459	760	301	66%	76%	14%
UKUPNO	3935	5561	1626	41%	66%	100

Izvor: World Data Lab (2022)

Starenje stanovništva prepoznato je kao kritičan društveni problem i postalo je važna tema istraživanja u sve većem broju akademskih disciplina. Istraživanja obuhvaćaju područja od biomedicinskih znanosti do psihologije, sociologije i ekonomije. Kada je riječ o ekonomskim znanostima, starenje stanovništva često se povezuje s negativnim implikacijama na tržište rada, tržište kapitala te sustave socijalnog osiguranja i skrbi, dok se prilike i mogućnosti rijetko ističu (Kohlbacher & Herstatt, 2010). Ipak, sve je više autora koji naglašavaju kako proces starenja stanovništva treba pretvoriti u životnu i poslovnu priliku.

2.2. Demografski trendovi u Europi

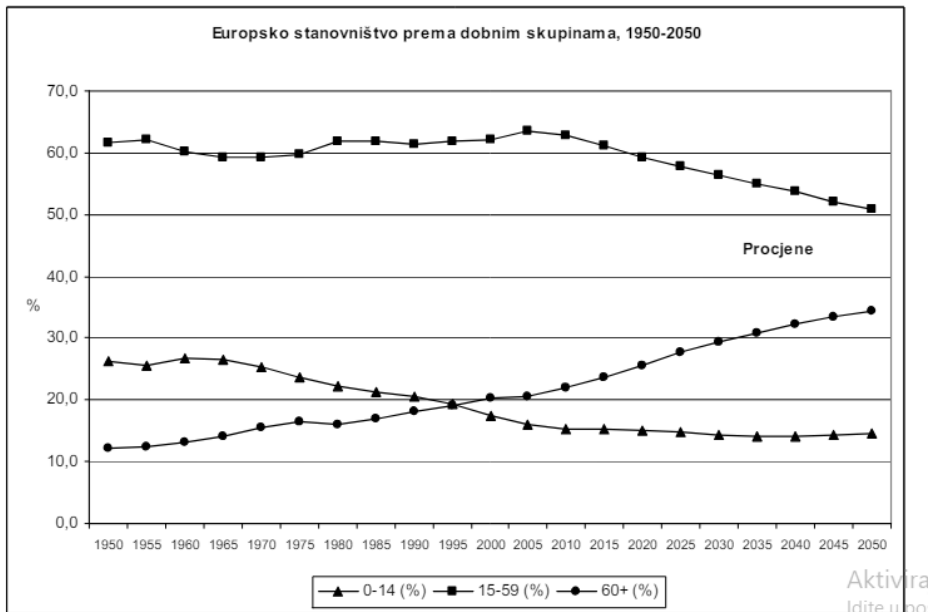
Europske zemlje, bez obzira na njihov stupanj razvoja, prolaze kroz posttranzicijsku fazu demografskog razvoja koju karakteriziraju niske stope nataliteta i depopulacija. Ovi procesi traju dovoljno te imaju tendenciju povećanja već postojeće disproporcije. Na temelju znanstvenih istraživanja, može se zaključiti da su ove demografske okolnosti izrazito nepovoljne te predviđaju nastavak negativnih trendova u budućem razvoju stanovništva (Wertheimer-Baletić, 2004).

Istovremeno, brojna generacija rođena između 1945. i 1965., poznata kao *baby boomersi*, sada ulazi u fazu umirovljenja, što stvara sve veći pritisak na sustave socijalnog osiguranja i skrbi u mnogim zemljama. Kao rezultat ovih demografskih promjena, predviđa se da će do 2060. godine gotovo trećina stanovništva Europske unije biti starija od 65 godina, dok će se udio stanovnika starijih od 80 godina značajno povećati s 4,6% na 12% (Europska komisija, 2015).

Budući da je demografska tranzicija najprije zahvatila razvijene zemlje, posebice europske, udio starije populacije u Europi je veći u usporedbi s ostatkom svijeta. Već 1995. godine, broj osoba starijih od 60 godina u Europi premašio je broj djece, a predviđa se da će do 2050. godine Europa imati dvostruko više starijih osoba nego djece. U budućnosti se očekuje porast udjela starijih osoba, dok će udio stanovnika mlađih od 60 godina opadati. To možemo vidjeti na grafikonu u nastavku.

Grafikon 1.

Europsko stanovništvo prema dobnim skupinama, 1950-2050

Izvor: UN (2007)

U Europi se kao i u ostatku svijeta, posebno ističe porast srednje starog i najstarijeg stanovništva u staračkom kontingentu (Kinsella i sur., 2005). Proces starenja stanovništva neće jednako zahvatiti sve europske zemlje, u 2006. godini, u odabranoj skupini zemalja, Italija je imala najveći udio stanovnika starijih od 60 godina (26%), dok je Irska imala svega 15% (UN, 2006). Italija ima najveći udio starijih osoba u Europi i smatra se da ima ekstremno staro stanovništvo. Bivše socijalističke zemlje, poput Latvije, također imaju relativno visok udio stanovnika starijih od 60 godina. Prema procjenama Ujedinjenih naroda, Italija će do 2050. godine imati najveći udio osoba starijih od 60 godina, oko 41%. Sličan trend očekuje se i u Sloveniji i Španjolskoj, gdje će udio starijih osoba također značajno porasti. S druge strane, Danska i Velika Britanija imat će najmanji udio starijih osoba, znatno ispod europskog prosjeka (UN, 2007).

Proces starenja stanovništva vrlo je aktualan i za Hrvatsku kao zemlju s niskim natalitetom. Uzroci starenja u Hrvatskoj slični su onima u drugim razvijenim zapadnoeuropskim zemljama kao što su Austrija, Njemačka, Švicarska, Norveška i Švedska. Međutim, specifičnosti koje su obilježile demografski razvoj Hrvatske dodatno su ubrzale i tranziciju u natalitetu i proces starenja. To je posebno vidljivo kada se usporede udjeli starijeg stanovništva u Hrvatskoj s onima u navedenim zemljama (Wertheimer-Baletić, 1996).

Demografsko starenje postavlja značajne izazove za nacionalne ekonomije. Ono zahtijeva nove prilagodbe u društvenoj organizaciji, posebno u pogledu socijalne i zdravstvene skrbi za starije osobe. U nastavku rada istražuju se posljedice procesa starenja stanovništva na različite gospodarske strukture.

2.3. Posljedice starenja stanovništva na radni kontigent i socijalnu skrb

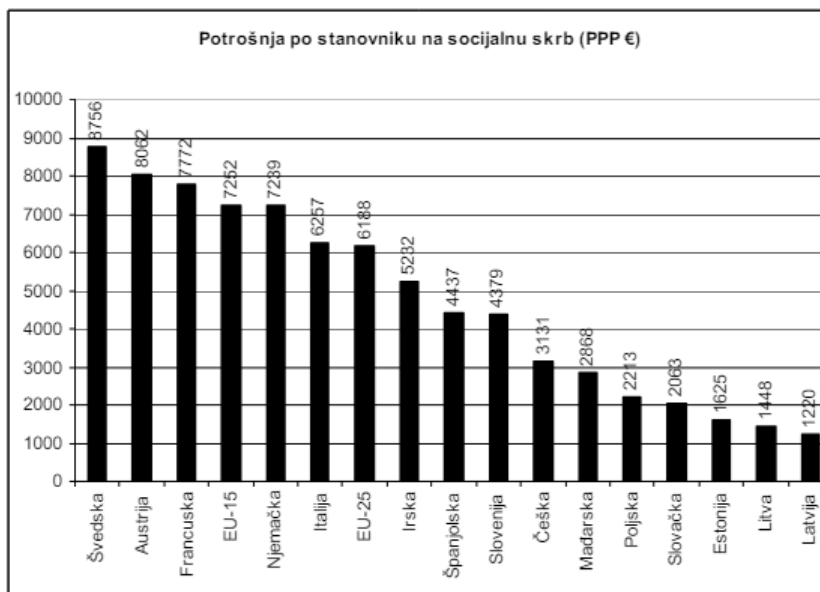
Proces starenja stanovništva ima izuzetno velike gospodarske, socijalne i druge posljedice. Gospodarske posljedice starenja stanovništva obuhvaćaju povećanje javnih izdataka za zdravstvo, socijalnu skrb, mirovine i promjene u strukturi potrošnje. Ova situacija je javne institucije dovela do velikih izazova pa je nužno provesti odgovarajuće reforme u skladu s promjenama u dobnoj strukturi stanovništva, kako bi mogle nastaviti funkcionirati. Novonastale demografske promjene dugoročno utječu na smanjivanje radnog kontigenta, samim tim i na smanjivanje radne snage te se povećava broj umirovljenika, a time dolazi i do porasta njihovih zahtjeva za uslugama socijalne skrbi.

Jedna od posljedica starenja stanovništva je posljedica na tržište rada. Važno je istaknuti da proces starenja ukupnog stanovništva redovito dovodi do starenja radne snage. Drugim riječima, starenje populacije u kasnijim fazama demografske tranzicije rezultira povećanjem udjela starijih radnika u ukupnoj radnoj snazi (Wertheimer-Baletić, 1999). Dugotrajno smanjenje stope fertiliteta, bez značajne imigracije, dovodi do toga da je priljev nove radne snage manji od broja radnika koji odlaze u mirovinu (Akrap, 2006). S obzirom na to da je starosna granica za odlazak u mirovinu u većini europskih zemalja 65 godina, teško je očekivati porast stopa zaposlenosti bez značajnih reformi u zakonodavstvu tržišta rada i mirovinskog sustava. Podizanjem starosne granice za odlazak u mirovinu može se djelomično nadoknaditi smanjen priljev novih radnika, ali ostaje pitanje u kojoj mjeri će to biti učinkovito.

Proces starenja stanovništva ima također utjecaj na sustav socijalne skrbi čija je jedna od glavnih funkcija beneficije za starije osobe koje uključuju mirovine te ostala dobra i usluge. U mnogim europskim zemljama izdaci za umirovljenike i starije osobe predstavljaju najveći dio troškova za socijalnu skrb.

Grafikon 2.

Ukupna potrošnja po stanovniku na socijalnu skrb 2004. godine

Izvor: Europska komisija (2007)

Iz grafikona se može zaključiti da većina novijih zemalja EU, osim Slovenije, izdvaja znatno manje od prosjeka EU-25. Zemlje s najvećim izdvajanjima za socijalnu skrb po glavi stanovnika, poput Švedske, Austrije i Francuske, također imaju najveće udjele državne potrošnje u BDP-u (iznad 50%). Nasuprot tome, Baltičke zemlje imaju najniže per capita izdvajanja za socijalnu skrb, s udjelom državne potrošnje u BDP-u nešto iznad 30%. Ove korelacije pokazuju da država ima ključnu ulogu u održavanju stabilnosti sustava socijalne skrbi, dok bi oslanjanje na privatne izvore moglo pogoršati socijalni status određenih društvenih skupina. Također, gospodarska razvijenost zemlje igra ključnu ulogu u osiguravanju sredstava za financiranje sustava socijalne skrbi.

Demografsko starenje također ima i veliki utjecaj na zdravstveni sustav. Zdravstvena potrošnja ovisi o tri glavna faktora: količini zdravstvenih usluga, intenzitetu skrbi i jediničnim troškovima liječenja. Visoki troškovi u zdravstvu povezani sa starenjem uglavnom proizlaze iz kroničnih bolesti koje postaju sve učestalije. Najveći troškovi nastaju posebno u posljednjim godinama života, kada mogu biti i do deset puta veći od prosjeka. Demografi ističu da glavni razlog starenja stanovništva nije povećanje životnog vijeka, već smanjene stope fertiliteta među mlađom populacijom. Veća participacija žena u radnoj snazi, uz manji broj djece (posebno žena koje tradicionalno brinu za starije članove obitelji), rezultira smanjenjem vremena dostupnog za brigu o roditeljima. Za mnoge obitelji jedina opcija je institucionalna skrb u domovima za starije i nemoćne osobe. Ovaj pristup dovodi do značajnog porasta troškova dugoročne skrbi, koja je nekada bila odgovornost obitelji (Henderson, 2007). Pružanje i financiranje zdravstvene skrbi za starije stanovništvo predstavlja stalni izazov u zdravstvenim sustavima širom svijeta. Široko je prihvaćeno mišljenje da starenje stanovništva povećava potrebu za

zdravstvenim uslugama. Međutim, točan utjecaj starenja na ukupnu zdravstvenu potrošnju nije potpuno jasan i još uvijek je predmet istraživanja.

3. DEFINICIJA I OBILJEŽJA SREBRNE EKONOMIJE

S obzirom na to da stanovništvo većine zemalja stari, suvremenom društvu to predstavlja veliki izazov no zapravo se sve više shvaća da ta činjenica može predstavljati i značajnu priliku za gospodarski razvoj. Stoga, nastaje pojam „srebrna ekonomija“, relativno novi pojam u ekonomiji koji ima za cilj objediniti procese stvaranja novih prilika za gospodarski rast i inovacije dok se društva prilagođavaju demografskim promjenama. Tvrtke i vlade prepoznaju potencijal srebrne ekonomije za poboljšanje kvalitete života starijih osoba, istovremeno potičući ekonomski razvoj kroz prilagodbu i inovacije u proizvodima i uslugama. Donedavno, proizvođači nisu smatrali populaciju iznad 50 godina jakim tržišnim potencijalom te proizvodi i usluge namijenjene njima nisu bile prioritet. Međutim, u današnjem nestabilnom ekonomskom okruženju starije osobe odnosno umirovljenici i oni čija su djeca samostalna, predstavljaju jednu od najvažnijih skupina s velikom kupovnom moći.

Zbog drastično poboljšanih životnih uvjeta, zdravije prehrane i bolje zdravstvene skrbi, očekivani životni vijek produljen je za više od dvije generacije, što znači da ljudi sada umiru u srednjim ili kasnim osamdesetima, dok se prije to događalo u njihovim ranim sedamdesetima. Po prvi put u povijesti, demografska piramida se okrenula: postoji više ljudi iznad 65 godina nego ispod 20 godina. Teško je potpuno shvatiti sve implikacije ove velike promjene. Sam koncept "starijih" se promijenio: više ne obuhvaća samo osobe iznad 60-65 godina, već prvenstveno one iznad 70-75 godina, dok je druga skupina sve veća od prve. Ovaj trend je još izraženiji u skupini iznad 85 godina. Sada, po prvi put u povijesti, vrlo često četiri generacije žive paralelno.

Međutim, ideja da s 50 godina života počinje nova, druga faza života, koja može biti kvalitetna i duga gotovo kao i prva, isprva se činila utopijskom. No, mnogi ljudi danas imaju zdrave, dinamične i bogate živote nakon 60., 70., pa čak i 80. godine, često obilježene pozitivnim profesionalnim i životnim promjenama. Na temelju te ideje počele su se razvijati nove industrije, proizvodi, usluge i zakonska rješenja, što je dovelo do pojave i rasta tzv. srebrne ekonomije (engl. *silver economy*), koja je predmet istraživanja ovog rada. Dalje, u ovom poglavlju definirat će se koncept srebrne ekonomije te prikazati njezina osnovna obilježja.

3.1. Koncept srebrne ekonomije

Naziv 'srebrna ekonomija' potječe od srebrne boje kose koju često imaju stariji ljudi. Prema definiciji koju je dala Europska komisija, srebrna ekonomija odnosi se na ekonomske prilike koje nastaju iz javne i osobne potrošnje povezane sa starenjem populacije i specifičnim potrebama ljudi starijih od 50 godina. Unutar ove starosne grupe, stanovništvo se dijeli na tri kategorije s različitim potrebama:

aktivne, zavisne i osjetljive seniore (Europska komisija, 2015). Ovakav pristup zahtijeva promjene u javnim politikama, obrazovnom sustavu, istraživanju i razvoju, kako bi se omogućilo aktivno starenje te iskoristio ovaj fenomen kao potencijal za ekonomski razvoj. Međutim, postoje i uža tumačenja koncepta srebrne ekonomije. Na primjer, Štefanik i njegovi suradnici definiraju je kao skup ekonomskih aktivnosti koje se odnose na proizvodnju robe i usluga dizajniranih da zadovolje potrebe starije populacije (Štefanik i sur., 2013). Iako je koncept relativno nov u ekonomskom diskursu, može se zaključiti da srebrna ekonomija označava ekonomiju koju pokreću stariji ljudi, bilo kao aktivni poslovni subjekti ili kao rastuće tržište proizvoda i usluga namijenjenih starijim osobama (Juričić, 2017).

Pregled literature o starenju stanovništva i njegovom utjecaju na ekonomiju ukazuje na dva suprotstavljena pristupa. Prvi, kojem pripada većina znanstvenika i praktičara, fokusira se na negativne aspekte starenja stanovništva, kao što su smanjena radna snaga i preopterećenost sustava socijalne i zdravstvene zaštite (Bloom i sur., 2010). Drugi pristup uključuje autore koji naglašavaju potencijalne društvene i ekonomske prilike koje proizlaze iz starenja stanovništva (Prettner, 2013).

Iskustva nordijskih i anglosaksonskih zemalja pokazala su da specifične obiteljske i populacijske politike mogu donekle ublažiti negativne demografske trendove, ali je malo vjerojatno da će ih potpuno zaustaviti. Stoga, sve veći broj autora smatra da je najbolja strategija pretvoriti izazove starenja stanovništva u nove prilike i mogućnosti, što je ujedno i temelj srebrne ekonomije.

Kada se definira dimenzija europske srebrne ekonomije ilustriraju se sljedeće brojke: radi se o otprilike 100 milijuna ljudi. Prema procjenama Merrill Lyncha, vrijednost srebrne ekonomije iznosi 7 milijardi dolara (u 2015. bila je 3,7 milijardi). Kada bi se srebrna ekonomija smatrala zasebnom nacijom, bila bi treća najveća ekonomija na svijetu, odmah iza SAD-a i Kine.

Jedan od važnijih pokazatelja važnosti srebrne ekonomije u EU je u ključnim potrošačkim skupinama – prosjek je 42% (Europska komisija, 2015).

Tablica 2.

Udio srebrne ekonomije u ključnim potrošačkim skupinama

Zdravlje	54%	Roba i usluge	38%
Hrana i piće	47%	Prijevoz	37%
Kućanstvo	42%	Restorani, hoteli	36%

Komunikacija	40%	Odjeća	36%
Alkohol i duhan	39%	Obrazovanje	28%

Izvor: Europska komisija (2015)

Age Platform Europe sa sjedištem u Bruxellesu (osnovana 2001. godine, s organizacijama članicama iz svih država članica EU) definira sljedeće temeljne vrijednosti i smjernice srebrne ekonomije:

- Poštivanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava, slobode, demokracije, jednakosti i vladavine prava.
- Ljudska prava i dostojanstvo ne nestaju s godinama i moraju se poštovati tijekom cijelog života svakog pojedinca.
- Stariji ljudi trebaju biti samozastupnici. Svaka osoba treba imati podršku da govori u svoje ime kao vrhunski stručnjak za vlastiti život.
- Starije žene i muškarci predstavljaju resurs za naša društva kroz svoj doprinos u radu, volontiranju, neformalnoj skrbi, kreativnosti, iskustvu i kao potrošači.
- Međugeneracijska solidarnost jača uključenost i pravdu među generacijama, poštujući svačija iskustva, osjećaje i očekivanja.
- Okruženje prilagođeno starijima ključno je za pravedne i inkluzivne zajednice za sve uzraste (AGE Platform Europe, 2019).

Procjene ukazuju da će se produljiti očekivani životni vijek (do preko 85 godina do 2050.). Prema statistikama iz IBRD-a i WHO-a, 2020. godine smo u prosjeku živjeli 72,5 godine, što je 20 godina više nego 1960. godine te se procjenjuje da će se ukupan broj stanovnika starijih od 60 godina 2050. godine udvostručiti u odnosu na 2000. godinu.

Prema podacima iz Svjetske banke, udio srebrne ekonomije u globalnom BDP-u iznosi oko 30% te se očekuje da će godišnje rasti za 5% te narasti blizu 40% do 2050. godine. Dobna skupina čiji će doprinos rasti značajno brže od ostalih je skupina starijih, budući da su oni najbogatija dobna skupina na svijetu. Ta situacija nije takva zato što su stariji ljudi sami po sebi bogatiji, već zato što su bogate zemlje starije, a siromašne zemlje mlađe. Srebrna ekonomija će do 2030. godine dobiti još veću snagu zato što broj starijih raste 3,2% godišnje, u usporedbi s 0,8% ukupne populacije (PwC, „The World in 2050“, 2017).

Posljednje demografske prognoze prikazuju da će u Europi do 2060. godine starije osobe predstavljati više od 1/3 ukupnog stanovništva, što ukazuje na to da će se dobna struktura tržišta rada značajno promijeniti. Obvezna radna dob morat će se produljiti za najmanje pet godina, a značajan udio starijih

osoba iznad 70 godina nastaviti će raditi u raznim oblicima još pet godina ili duže. Mnogi će stariji odlučiti pokrenuti vlastite tvrtke te će dobiti besplatne savjete, obuku i mentorstvo. Starijim osobama treba ponuditi obuku o suvremenoj tehnologiji, posebno u području informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT), besplatno ili po povoljnim uvjetima, kako bi se osposobili za rad u novim, brzo mijenjajućim uvjetima. Također je važno poboljšati njihove komunikacijske vještine kroz odgovarajuće treninge (AGE Platform Europe, 2019).

3.2. Poslovni sektori povezani sa srebrnom ekonomijom

Kao što se već naglasilo, aktivno starenje stanovništva može biti ključna prilika za ekonomski razvoj. Današnje starije populacije obično su financijski stabilnije od mlađih generacija, često imaju značajne uštede koje bi se mogle potaknuti za potrošnju. To bi rezultiralo jačanjem investicija i poticanjem stvaranja radnih mjesta. Nadalje, koncept srebrne ekonomije otvara mnoge mogućnosti za razvoj socio-poduzetničkih inicijativa. Stariji ljudi često su uključeni u ove inicijative kao pokretači startupa ili mentori te kao investicijski anđeli, pružajući dragocjeno iskustvo i podršku novim poslovnim pothvatima.

Npr. u razdoblju od 2001. do 2005. godine u Velikoj Britaniji su poduzetnici u dobnoj skupini od 50 do 65 godina pokrenuli 27% ukupnog broja britanskih startup tvrtki, što je ekvivalent 93.500 kompanija, dok je ta dobna skupina u tom razdoblju činila samo 18% ukupne populacije (Nikolić, 2017).

Kada je riječ o potrošnji, učinci srebrne ekonomije trebali bi dovesti do inovacija u pužanju određenih usluga i roba, čiji je cilj zadovoljiti potrebe starijih osoba. Posljednjih nekoliko desetljeća, većina poduzeća je svojim poslovnim prilikama bila usmjerena na mlađe potrošače zbog mišljenja da potrošači starije dobi imaju nižu platežnu moć te da nisu veliki potrošači (Meiners, 2014). Kako stanovništvo stari, sve se više uviđa kako je postojeće proizvode i usluge potrebno inovirati te nuditi stalno nešto novo na tržištu jer je potražnja za proizvodima i uslugama za starije osobe drugačija u odnosu na mlađe skupine ljudi, a istovremeno i raste zbog produljenja životnog vijeka (Moschis & Pettigrew, 2011). Srebrna ekonomija, stoga, može imati utjecaj na sve segmente gospodarstva.

Prema iskustvima zemalja koje uspješno primjenjuju koncept srebrne ekonomije, pokazalo se da ona može imati ključnu ulogu i pružiti prilike za razvoj u nekoliko sektora. Posebno su se istaknuli sektori informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT), komunikacija, financijski sektor, urbanizam i građevinarstvo, tržište nekretnina, prehrambena industrija, turizam, obrazovanje te javni sektor. (Ruzik-Sierdzińska & Radvanský, 2015). U nastavku slijedi tablica koja prikazuje primjenu srebrne ekonomije u navedenim sektorima.

Tablica 3.*Primjena koncepta srebrne ekonomije u različitim poslovnim sektorima*

Sektor	Primjena
ICT	<ul style="list-style-type: none"> • E-obrazovanje • E-zdravstvo • Pametna radna mjesta koja bi omogućila rad starijih
Financijski sektor	<ul style="list-style-type: none"> • Financijski proizvodi i usluge razvijeni posebno za tržište srebrnih potrošača
Prehrambena industrija	<ul style="list-style-type: none"> • Proizvodi bazirani na aktivnom i zdravom življenju
Turizam	<ul style="list-style-type: none"> • Uključivanje koncepta ekonomije dijeljenja u razvoj seniorskog turizma • Odgovarajući aranžmani u izvansezonskom periodu, posebno u objektima kao što su toplice ili hoteli s programima za fizičku rehabilitaciju
Javni sektor	<ul style="list-style-type: none"> • Modeli javne nabave koj • i podržavaju socijalne i tehnološke inovacije
Obrazovanje	<ul style="list-style-type: none"> • Cjeloživotno obrazovanje koje će omogućiti nadograđivanje postojećih znanja
Građevinarstvo i tržište nekretnina	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja pametnih kuća • Izgradnja objekata za potpomognuto življene • Građevinske rekonstrukcije

Izvor: Mecev & Suljak (2020)

Koncept srebrne ekonomije će se razvijati u navedenim sektorima ovisno o specifičnosti svake zemlje i njezinim komparativnim prednostima. S obzirom da je politika inovacija glavni instrument ekonomske i društvene prilagodbe na trend starenja stanovništva, potrebna je dobra suradnja između javnih i privatnih organizacija koje su sposobne prepoznati i promovirati tehnološke i socijalne inovacije kao čimbenike razvoja.

Na kraju, razvoj novih proizvoda, usluga i poslovnih modela temeljenih na srebrnoj ekonomiji može izravno utjecati na održivost javnih sustava zdravstvene i socijalne skrbi. Sustavna primjena inovacija može očuvati održivost javnih proračuna te ih sinergijski iskoristiti za pametni ekonomski rast (Nikolić,2017).

3.3. Srebrna ekonomija u EU

U ovom djelu rada prikazani su rezultati vježbe modeliranja koja je kvantificirala ekonomski utjecaj pojedinaca unutar Srebrne ekonomije EU-a za razdoblje 2015.-2025. Proces je započeo procjenom vrijednosti potrošnje osoba starijih od 50 godina, uključujući njihove privatne izdatke te dobra i usluge koje koriste, a financira ih javni sektor. Model zatim simulira kako ta potrošnja utječe na ekonomsku aktivnost diljem EU, mjereno doprinosom BDP-u i zapošljavanju. Model obuhvaća svih 28 zemalja EU i njihove međusobne trgovinske veze. Razmatrana su tri kanala utjecaja:

- Izravni utjecaji - odnosi se na aktivnost koja se odvija na licu mjesta u organizacijama koje opskrbljuju robom i ulugama pojedince u srebrnoj ekonomiji
- Neizravni utjecaji - odražavaju aktivnosti podržane duž opskrbnih lanaca izravnih pružatelja usluga
- Inducirani učinci – obuhvaća doprinos koji su dali oni koji su zaposleni bilo izravno ili neizravno, troše svoju zaradu u široj potrošačkoj ekonomiji

Brojke koje su navedene u ovom odjeljku nominalne su vrijednosti, što znači da odražavaju novčanu vrijednost u godini o kojoj se izvještava. Kao što je slučaj s bilo kojom vježbom predviđanja, rezultati donose brojne pretpostavke, najviše u pogledu budućeg rasta BDP-a i demografskih promjena diljem EU-a. U nastavku slijedi sažeti pregled glavnih zaključaka iz ove vježbe modeliranja (Europska komisija, 2015):

- U 2015. godini u EU bilo je 199 milijuna osoba starijih od 50 godina, što čini 39% ukupnog stanovništva. Ova studija analizira kako ova demografska skupina, poznata kao Srebrna ekonomija, doprinosi gospodarskoj aktivnosti i kako se taj doprinos očekuje razvijati u narednom desetljeću.

- U 2015. godini, ti pojedinci stariji od 50 godina, potrošili su ukupno 3,7 milijardi eura na dobra i usluge. Većinu ovih rashoda (oko 90%) financirali su privatno članovi Srebrne ekonomije, koristeći svoju zaradu, ušteđevinu i transferna plaćanja od vlade. Preostali dio izdataka pokriven je izravno iz javnog sektora, primjerice kada starija osoba koristi besplatne zdravstvene usluge koje pruža država.

- Modeliranje je pokazalo je da Srebrna ekonomija ima ključnu ulogu u podržavanju aktivnosti u raznim sektorima diljem EU-a. U 2015. godini, Srebrna ekonomija generirala je više od 4,2 bilijuna eura BDP-a i osigurala više od 78 milijuna radnih mjesta.

- Ove brojke pokazuju da Srebrna ekonomija u EU ima značajnu ulogu u globalnom makroekonomskom kontekstu. Primjerice, kada bi se smatrala suverenom državom, Srebrna ekonomija bila bi treća najveća ekonomija na svijetu, odmah iza SAD-a i Kine.

- Zbog globalizirane prirode modernih opskrbnih lanaca, potrošačke navike Srebrne ekonomije također stvaraju prilike i za tvrtke izvan EU. Procjenjuje se da je Srebrna ekonomija u 2015. godini generirala prihode od 780 milijardi eura za tvrtke u ostatku svijeta, što čini 18,6% BDP-a Srebrne ekonomije. To je nešto više od prosječnog omjera u EU (15,1%). Kako će se taj omjer razvijati u budućnosti, uvelike će ovisiti o tome kako se poduzeća unutar EU mogu pozicionirati kao dobavljači proizvoda koje zahtijeva ova sve utjecajnija skupina potrošača.

- Uspoređujući se s mlađim vršnjacima, Srebrna ekonomija troši nerazmjerno veći udio na zdravstvene usluge, dok više sredstava troši na rekreaciju i kulturu (što možda odražava veću dostupnost slobodnog vremena) te na namještaj i kućanske predmete (možda odražavajući veće stope vlasništva nad kućom).

- Gledajući unaprijed, predviđeno starenje stanovništva trebalo bi rezultirati sve većim utjecajem Srebrne ekonomije kao izvora potražnje diljem EU-a. Prognoza predviđa da će ukupna potrošnja Srebrne ekonomije rasti godišnje za otprilike 5% do 2025. godine, dosežući iznos od 5,7 bilijuna eura.

- Uz to, očekuje se značajno povećanje razine ekonomske aktivnosti potaknute potrošnjom Srebrne ekonomije. Prognozirano je da će do 2025. ta aktivnost dosegnuti 6,4 trilijuna eura u BDP-u i 88 milijuna radnih mjesta. To bi činilo 31,5% BDP-a EU-a i 37,8% ukupnog zapošljavanja u EU.

4. PRILIKE KOJE PROIZLAZE IZ SREBRNE EKONOMIJE

Srebrna ekonomija donosi značajne mogućnosti za ekonomski rast i inovacije, temeljene na potrebama sve brojnije populacije starijih osoba. Kako globalna populacija stari, industrije sve više prepoznaju važnost razvoja i prilagodbe proizvoda i usluga koje odgovaraju specifičnim potrebama ove demografske skupine. Ova ekonomija obuhvaća širok spektar područja, od zdravstvene njege i tehnologije, preko stanovanja prilagođenog starijima, do financijskih i turističkih usluga.

Prilike koje nudi srebrna ekonomija ne samo da mogu unaprijediti kvalitetu života starijih ljudi, već i potaknuti održivi gospodarski rast i stvaranje novih radnih mjesta. U ovom poglavlju istražiti će se raznolike mogućnosti koje pruža srebrna ekonomija i načine na koje se one mogu iskoristiti za stvaranje vrijednosti u društvu.

Počele su se provoditi analize različitih rezultata istraživanja stručnjaka Europske unije kroz nove programe koji imaju za cilj ponuditi inovativna rješenja i alternative za one koji žele sudjelovati u tim programima.

Prema Zsarnoczkyju (2016), ključni zaključci gerontoloških istraživanja su:

- Očekivani životni vijek čovjeka može se produljiti do 150 godina, pri čemu će oko 30 godina biti ostvareno zdravim načinom života, genetskim modifikacijama i tehnologijama implantata.
- Intelektualne sposobnosti mogu se poboljšati korištenjem kemijskih, psiholoških i psihobioloških metoda.
- Funkcija imunološkog sustava može se ojačati kroz modificirane ciljane dijetalne programe.
- Uloga starijih osoba u društvu se mijenja, ali ne postoji univerzalan obrazac starenja, jer bolesti značajno utječu na kvalitetu života.

Gerontologija se ističe kao okosnica srebrne ekonomije, iz nje proizlaze definicije problema i odgovori na njih. Autor ovog izraza je Graafman, dok je Klimczuk (2012) ističe kao temelj srebrne ekonomije. Gerontologija zahtijeva intredisciplinarnost, a to znači daje moguće povezati sve znanstvene discipline u stvaranju novih rješenja- fizika, ekonomija, medicina, biologija, pravo i neke druge discipline.

Godine 1991. održan je prvi međunarodni kongres gerontehnologije, gdje je artikulirano 5 direktiva:

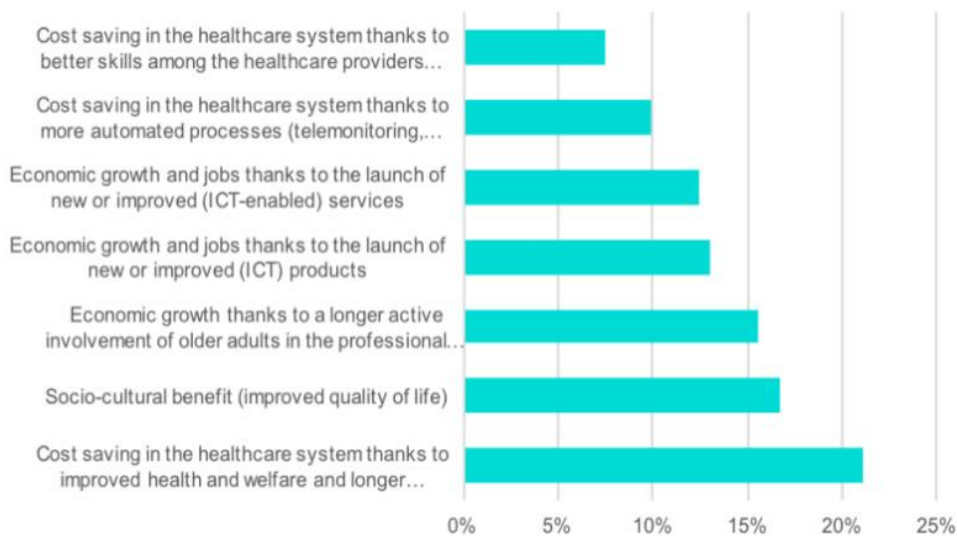
- sprečavanje problema
- nadoknađivanje gubitaka
- povećanje mogućnosti samostalnog rješenja problema bez promjene vještine i okruženja

- pružanje skrbi samo po potrebi
- proučavanje i poboljšanje postojećeg dizajna (Klimczuk,2012).

Na dolje navedenoj slici prikazane su koristi, odnosno gospodarski učinci proizašli iz nacionalnih politika vezanih za srebrnu ekonomiju.

Grafikon 3.

Očekivane koristi/gospodarski učinci inicijativa nacionalnih politika vezanih za srebrnu ekonomiju

Izvor: Europska komisija (2018)

Slika ukazuje na činjenicu kako će srebrna ekonomija najviše biti povezana uz zdravstvenu zaštitu i njegu te inovacije u tom području, nakon toga slijedi organizacija socijalno-kulturnog života za osobe starije od 50 godina kako bi se poboljšala kvaliteta života. Ekonomski rast bez starijih osoba koji unatoč godinama još uvijek mogu raditi i pridonositi ekonomiji, neće biti moguć, stoga je uključenost starijih osoba u tržište rada od velike važnosti.

4.1. Izazovi i prilike

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) razvila je okvir koji pomaže pri lakšem razumijevanju odrednica aktivnog starenja. Na slici u nastavku, prikazano je šest odrednica aktivnog starenja kako bi se prikazali izazovi i prilike za rast srebrne ekonomije u Europi. Kao što su ove determinante međusobno povezane, tako su povezani i izazovi i prilike za rast srebrne ekonomije. Spol i kultura međusobno su povezane odrednice aktivnog starenja, npr. oblikovanje očekivanja na tržištu rada.

S obzirom na izazove s kojima se starije osobe susreću, važno je naglasiti da je populacija starijih od 50 godina heterogena skupina. U toj skupini, pojedinci su još uvijek zaposleni, moguće još nekoliko godina, dok su neki već u mirovini. Za one koji su već u mirovini, prestanak radnog odnosa može biti veliki životni događaj (WHO; Active ageing: a Policy Framework, 2002).

Slika 1.

Determinante aktivnog starenja

Izvor: SZO (2002)

4.1.1. Zdravstvene i socijalne usluge

Zdravstvene i socijalne usluge moraju biti bolje koordinirane i intergirane kako bi se poboljšala kvaliteta i pristupačnost njege.

Izazov

Zdravstvena potrošnja, u prosjeku, raste s dobi, npr. pojedinci u dobi 50+ godina 2013. godine činili su gotovo 70% bolničkih dana, iako su činili samo oko 40% stanovništva (Eurostat, 2014). Očekuje se u budućnosti da će omjer ljudi u EU koji imaju 65 godina i više u usporedbi s osobama koje imaju 15 do 64 godine porasti s 28% (2015.g.) na 50% (2060.g.). Kao rezultat toga, javlja se pritisak na zdravstvenu skrb jer se broj ljudi starijih od 65 godina koji će trebati (dugoročnu) zdravstvenu skrb, stalno povećava. (Older Adults: Health and age-related changes, 2021).

Prilika

Uključivanjem tehnoloških i digitalnih rješenja kako bi se poboljšao zdravstveni sustav, zemlje EU dokazano mogu povećati učinkovitost pružanja zdravstvene skrbi. Nadalje, omogućavanjem starijim osobama dulji ostanak kod kuće, očekuje se da će se kvalitetnija i personaliziranija rješenja moći donijeti na njihov kućni prag, na bolji način nego što je to trenutno moguće u bolnicama i medicinskim ustanovama. Npr. zdravstveni djelatnici sve više koriste elektronične kartone pacijenata i digitalne sustave kako bi pacijentima omogućili lakši prijevoz i kako bi poboljšali prevenciju.

U nastavku će se prikazati istraživanje koje je provelo Sveučilište Jurja Dobrile u Puli s ciljem analize podataka o potražnji osoba 65+ i ponudi u zdravstvenom turizmu RH.

Unutar sektora srebrne ekonomije sve više dolazi do razvoja područja aktivnog i zdravog starenja (engl. *active and healthy ageing, AHA*) s ciljem stvaranja produktivne atmosfere i motivacije za stvaranjem osjećajem korisnosti tijekom života. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, udio osoba starijih od 65 godina u odnosu na ukupno stanovništvo RH iznosi 758 633 (17,70%) osoba.

Podaci su prikupljeni od zdravstveno-turističkih objekata i NP Brijuni u periodu od 6. do 9. mjeseca ili od 10. do 4. mjeseca kroz sezonu 2019./2020. godinu u RH. U istraživanju su sudjelovali turistički objekti Thalassotherapia Opatija, Istarske toplice, Stubičke toplice i NP Brijuni. U sljedećim tablicama su prikazani odgovori na upite koji su postavljeni turističkim objektima.

Tablica 4.

Prikaz zastupljenosti gostiju u odabranim zdravstveno – turističkim objektima

Turistički objekti	Koliko su bili zastupljeni turisti starije dobi?	Jesu li bile zastupljenije žene ili muškarci starije dobi?	Jesu li bili zastupljeniji grupni ili pojedinačni dolasci?	Koliko su dana turisti boravili u objektu?
Thalassotherapia Opatija	Najčešće	Podjednako	Grupni/pojedinačno	10-20
Istarske toplice	40%	Podjednako	Grupni	7-10
Stubičke toplice	62%	Ženski spol	Pojedinačno	10-14
NP Brijuni	6,13%	Ženski spol	Grupni	3-5

Izvor: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (2022)

Tablica 5.

Prikaz dostupnog sadržaja u odabranim zdravstveno – turističkim objektima

Turistički objekti	Jesu li turisti koristili puni ili polupansion?	Kakva je bila ponuda i potražnja sadržaja, usluga i aktivnosti?	Koje su sadržaje turisti mogli koristiti uz novčanu nadoplatu?
Thalassotherapia Opatija	Puni	Šetnje, korištenje bazena	Bazen
Istarske toplice	Puni	Zdravstveni tretmani, vježbe s fizioterapeutom i korištenje bazena, fitness	Ljekovito blato, masaže, saune i izlete
Stubičke toplice	Puni	Fizikalnu terapiju, bazene sa termalnom ljekovitom vodom, mini golf, nordijsko hodanje, stolni tenis, knjižnicu	Wellness centre i masažu
NP Brijuni	Polu	Vožnje biciklom i golf	Golf i tenis

Izvor: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (2022)

Tablica 6.

Prisutnost zdravstvenog turizma u zdravstveno – turističkim objektima

Objekti	WELLNESS	LJEČILIŠNI	MEDICINSKI
Thalassotherapia Opatija	Thalasso Wellness Centar	Fizikalna terapija	Preventivni dijagnostički pregledi
Istarske toplice	Bazeni	Fizikalna terapija	Preventivni dijagnostički pregledi
Stubičke toplice	Wellness	Ljekovito blato	Preventivni dijagnostički pregledi
NP Brijuni	/	/	/

Izvor: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (2022)

Kao zaključak, zbog povećanja potražnje za proizvodima i uslugama koje zadovoljavaju potrebe starijih osoba, razvijaju se novi modeli i oblici turističkih ponuda. Svi objekti uključeni u istraživanje navode da kontinuirano rade na uvođenju sadržaja korisnih za stariju generaciju korisnika, uključujući sve više nutricionističkog osoblja, pristupe za osobe s invaliditetom te organiziranje dnevnih aktivnosti prilagođenih njihovoj dobi. Prema odgovorima zdravstveno-turističkih objekata, vidljivo je da su starije osobe prepoznate kao važni korisnici usluga. Potrebno je nastaviti razvijati i oblikovati tržište koje će zadovoljiti sve potrebe starijih osoba, kako bi se u potpunosti iskoristile prilike koje pruža srebrna ekonomija ili njeni segmenti.

4.1.2. Odrednice ponašanja

Odrednice ponašanja kao što su zdrava prehrana, tjelesna aktivnost i uzimanje lijekova ključne su za zdrav i aktivan način života.

Izazov

U prosjeku, životni vijek produžio se u cijeloj EU, očekivani životni vijek za muškarce pri rođenju je 78 godina dok je za žene oko 84 godine. Međutim očekivani životni vijek u dobi od 65 godina za muškarce je 18 godina, a za žene 22 godine, pri čemu se za oboje očekuje 8,6 godina zdravog života (Eurostat, 2014). Očekivani životni vijek se povećao dok su godine zdravog života uglavnom stagnirale (Eurostat, 2021).

Prilika

Uz zdrav način života od rođenja, pokazalo se da pozitivne promjene u načinu života tijekom godina isto mogu doprinijeti zdravlju (National Positive Ageing Strategy, 2013). Očekuje se da će EU i globalno tržište za aktivno i zdravo starenje biti veliko i rastuće.

4.1.3. Osobne determinante

Osobne determinante aktivnog starenja podrazumijevaju biološke i genetske značajke te psihološke čimbenike poput kognitivnih sposobnosti.

Izazov

Starenjem dolazi do opadanja sposobnosti kratkoročnog pamćenja (National Positive Ageing Strategy, 2013). Poseban izazov za stariju dob je demencija i gotovo 6% stanovništva Europe starijeg od 60

godina pati od demencije. Alzheimerova bolest je najčešći uzrok demencije, što čini 60 do 65 % svih slučajeva (Alzheimer Europe,2021). Procjenjuje se da će se broj osoba s demencijom povećati s 10 milijuna (2015.g.) na 13 milijuna (2030.) te na 19 milijuna (2050.g.) (Prince i sur., 2015). Ovisno o težini simptoma, pojedinci često ne mogu živjeti sami jer mogu ugroziti sebe, a osim što demencija utječe na osobu koja živi s tom bolešću, također utječe na kvalitetu života članova obitelji koji im pružaju njegu.

Prilika

Postoji tržište za kognitivni trening za starije osobe koji je osmišljen za poboljšanje pamćenja te tržište za personaliziranu medicinu i prehranu koje podržava aktivno i zdravo starenje. Razvoj nove tehnologije pridonosi prikupljanju informacija o zdravlju i pruža brojne savjete za daljnje poboljšanje zdravlja i dobrobiti.

4.1.4. Fizičko okruženje

Odrednice povezane s fizičkim okruženjem uključuju prijevoz i stanovanje.

Izazov

Starije osobe imaju manju mobilnost, što dovodi do izolacije i oskudice. Anketa provedena u Engleskoj, donosi podatke da među starijim od 80 godina, njih manje od 55 % smatra da je lako putovati do bolnice, pošte ili trgovine (ILC-UK, 2015). Kao rezultat starenja stanovništva, volonteri koji su zaduženi za prijevoz starijih osoba bit će pod velikim pritiskom te postoji mogućnost da će stariji ljudi koji žive u udaljenijim područjima, biti još izoliraniji.

Prilika

Veću mobilnost starijih osoba bit će moguće potaknuti povećanjem ponude sustava javnog prijevoza kroz uvođenje autonomnih i/ili automobila bez vozača te javnog prijevoza. Neka od pametnih i prilagodljivih rješenja za dom mogla bi poboljšati samostalan život starijih ljudi. Većina starijih ljudi preferiraju ostanak kod kuće kako stare, a među njima kojima je potrebna svakodnevna pomoć, više od njih 80% bi radije ostalo kod kuće. Omogućavanje ljudima ostanak kod kuće također smanjuje pritisak na zdravstveni sustav (Foundations, 2015).

4.1.5. Društvene determinante

Društvene odrednice aktivnog starenja uključuju priliku za obrazovanje i osposobljavanje te društveno sudjelovanje.

Izazov

Prosječna stopa zaposlenosti osoba u rasponu od 55 do 64 godina iznosi 58,5%, što je znatno niže od prosječne stope zaposlenosti osoba u rasponu od 25 do 49 godina koja iznosi 76% (Keall i sur., 2015). Socijalna izolacija je poseban izazov kod starijih osoba, a neki od uzroka su odlazak u mirovinu, smrt partnera, obitelji ili prijatelja te zdravlje i pokretljivost. Poznato je da osobe starije od 85 godina, u prosjeku, 80% vremena provode kod kuće (Schmitt i sur., 1994). Osjećaj socijalne izolacije može imati štetne učinke na zdravlje pojedinca, a uključuje povećanje morbiditeta i mortaliteta.

Prilika

Obrazovanje i osposobljavanje odraslih može doprinijeti većem zapošljavanju starijih osoba, što doprinosi poboljšanju mentalnog zdravlja i povećanoj socijalizaciji i interakciji sa zajednicom. To naravno dovodi do manje socijalne deprivacije i povezanih zdravstvenih problema.

Očuvanje i poboljšanje mobilnosti starije populacije ključno je za zdrav i aktivan način života. Kretanje i sudjelovanje u različitim aktivnostima, s jedne strane, povećava potrošnju, dok s druge strane, omogućuje ljudima da se aktivnije uključuju u društvo. Dostupnost aktivnosti, uključujući turizam, koje su prilagođene interesima i potrebama starijih osoba može također pozitivno utjecati na njihovo blagostanje.

4.1.6. Ekonomske odrednice

Ekonomske odrednice aktivnog starenja uključuju dohodak, rad i socijalnu zaštitu.

Izazov

Postoji veliki neiskorišteni potencijal na tržištu: mnogi stariji ljudi žele raditi, ali često nisu u mogućnosti u pravnom i fizičkom smislu. Veliki broj ljudi starijih od 50 godina napusti posao godinama prije svoje službene dobi za umirovljenje te istodobno postoji manjak visokokvalificiranih radnika u nekoliko sektora u kojima bi osobe starije dobi mogle doprinijeti, nakon dobi za umirovljenje.

Prilika

Mnoge starije osobe imaju značajan raspoloživi dohodak koji je netaknut. Prosječan raspoloživi dohodak stanovništva od 51 do 65 godina u većini zemalja EU je iznad prosjeka (OECD.Stat, 2013). Također, raspoloživi dohodak umirovljenika obično je niži od prosječnog raspoloživog dohodka ostalih dobnih skupina, ali imaju niže ili nikakve hipoteke te značajan prihod u naravi. Stoga, mnogi stariji ljudi imaju mogućnost ulaganja u razvoj novih proizvoda i usluga, a povećanje broja starijih poduzetnika nudi rješenje brojnih problema s kojima suočavaju ljudi stariji od 50 godina jer javne uprave i velika poduzeća odgađaju odlazak u mirovinu kako bi postigli ciljeve učinkovitosti.

Polovica država EU imaju mogućnost djelomičnog umirovljenja na nacionalnoj ili sektorskoj razini te postoje dokazi da djelomično umirovljenje može omogućiti i motivirati ljude da nastave raditi i nakon zakonske dobi za umirovljenje (Eurofond, 2016). Međutim, dokazi pokazuju i da djelomično umirovljenje može produžiti radni vijek za neke, a može skratiti radni vijek za druge.

4.2. Razvoj srebrne ekonomije

U ovom dijelu rada prikazat će se deset studija slučaja gdje su prikazana potencijalna rješenja za starije ljude, koja su identificirana kroz:

1. (uredsko) istraživanje
2. faze mrežne ideje u kojoj su dionici aktivni u zajednici predložili ideje za slučajeve
3. izbor najrelevantnijih ideja
4. razradu ideja od strane projektnog tima
5. online proces validacije

Odabir ideja uključuje ideje specifične za sektor i horizontalne slučajeve koji nisu specifični za sektor. Slučajevi specifični za sektor su (Europska komisija, 2015):

- Povezano zdravlje: razviti tržište mHealth uređaja kao što su neurološki, srčani i monitori spavanja te razviti tržište mHealth usluga koje su, između ostalog, usredotočene na prevenciju, dijagnostiku, praćenje i dobrobit, s ciljem da se pruži bolja dijagnoza, bolje propisivanje lijekova, smanje nuspojave lijekova i ostale zdravstvene potrebe starije populacije.

- Robotika i igre: razviti tržište robotike kako bi se rasteretili poslovi njegovatelja te istovremeno pomoglo starijoj i slabijoj populaciji. Kako bi se stariji ljudi na zabavan i interaktivan način povezali s robotikom potrebno je povezati robotiku sa sektorom igara.
- Srebrni turizam: poboljšati turističku ponudu EU prema potrebama stanovništva starijeg od 50 godina, nudeći sveobuhvatne pakete, npr. uključivanje mHealth i promicanje izvansezonskog turizma.
- Integrirane usluge skrbi i poboljšana povezanost: proširiti i integrirati ICT tehnologiju za praćenje zdravstvene skrbi u privatnim domovima koji odgovoraju starijim ljudima, pomoći u prevladavanju društvene izolacije i poboljšati učinkovitost u sektoru skrbi.
- Razvoj okruženja prilagođenog starijima, uključujući rješenja za pametne domove: podržati inovacije i „pametne“ novogradnje i retro uređena kućna okruženja, s ciljem osnaživanja starije populacije da žive smislenijim, neovisnijim životom te povezanim s dostojanstvenom autonomijom.
- Znanje za aktivan i zdrav način života: podržati razvoj alata/aplikacija za analitiku podataka koje podržavaju zdrav i aktivan stil života te promiču razvoj globalno konkurentnih proizvoda koje uključuju nosivu tehnologiju, funkcionalnu hranu, personaliziranu prehranu te preventivnu medicinu.
- Sveučilišta prilagođena starijima: uključuje promicanje sveučilišta prilagođenih starijoj populaciji daljnje obrazovanje prilagođeno njima s ciljem povećane zaposlenosti starijih osoba kroz prekvalifikacije, povećanje ponude sveučilišta, doprinos otvaranju radnih mjesta.
- Automobili bez vozača: uključuje održavanje akcije za uvođenje automobila bez vozača i javnog prijevoza koji može pomoći u povećanju mobilnosti starijih osoba koje ne putuju često i društveno su izoliranije.

Horizontalni slučajevi su (Europska komisija, 2015):

- *Olderpreneur*: potiče i podupire akcije za starije osobe da uspostave održiva poduzeća kako bi ostale aktivne i bile uključene u društvo, pružiti starijim osobama priliku za zaradu kasnije u životu, povećanje broja radnih mjesta, podupiranje novih poslovnih razvoja te povećanje mogućnosti za rad na razvoju proizvoda i usluga prilagođenih potrebama starijih osoba kao što su i oni sami.
- Interaktivna platforma za ubrzan razvoj proizvoda i usluga: uključuje razvoj interaktivne platforme koja povezuje ljude koji rade na razvoju novih rješenja sa starijim ljudima koji žele podržati i/ili ulagati u poslovni razvoj i onima koji žele podijeliti iskustva s mlađom generacijom.

Sve je jasnije da srebrna ekonomija predstavlja veliku priliku no postoje neki razlozi njenog sporog razvoja (Cizelj, 2022):

- Samo djelomična svijest o posljedicama promijenjene demografije prisutna je kod većine ljudi i mnogih vlada, koje još uvijek ne uviđaju implikacije intenzivnog starenja društva. To se jasno očituje u padu omjera aktivnih radnika naspram umirovljenika, koji je smanjen sa 4:1 na 2:1.
- Regulatorno okruženje i politike još uvijek nisu u potpunosti prilagođene specifičnim potrebama starijih osoba. Na primjer, samo nekoliko zemalja ima posebne vladine odjele namijenjene isključivo starijoj populaciji (Japan, nordijske zemlje, Francuska, Španjolska).
- Starije osobe politički su nedovoljno aktivne da bi svoje zahtjeve postavile kao prioritet na dnevnom redu svojih vlada.

Neki od ključnih problema i briga starijih osoba kojima se većina zemalja ne bavi na pravi način (Cizelj, 2022):

- Nametanje obveze odlaska u mirovinu u dobi od 65 do 68 godina nije u skladu sa stvarnim očekivanim životnim vijekom i nepravedno je prema ljudima koji bi željeli nastaviti raditi. Osim toga, takav pristup nije ekonomski održiv.
- Javne mirovine koje su namijenjene starijim osobama često nisu proporcionalne iznosu novca koji su pojedinci uplatili u mirovinske fondove. Stoga, vlade bi trebale provoditi bližu kontrolu nad tim fondovima kako bi spriječile pretjerano rizična ulaganja.
- Samo neki pružatelji usluga pokazuju posebnu pažnju prema specifičnim potrebama starijih klijenata, dok drugi te potrebe često uzimaju zdravo za gotovo, ne pokazujući dovoljno napora. Međutim, ulaganje čak i malog napora u pružanje prilagođenih usluga starijima sigurno će biti nagrađeno.
- Vlade bi trebale zahtijevati od banaka da izbjegavaju bilo kakvu dobnu diskriminaciju u svojim kreditnim politikama.
- Vlade bi trebale pružiti podršku udrugama i mrežama starijih osoba, omogućavajući im da budu što učinkovitiji i produktivniji.

Doprinos starijih osoba srebrnoj ekonomiji i stvaranje produktivnijeg socioekonomskog sustava moguće je ostvariti pod odgovarajućim uvjetima, koji su sažeto prikazani u sljedećim točkama:

- Osiguravanje pristojne razine mirovina koje su proporcionalne korporativnim i privatnim uplatama te sprječavanje siromaštva među umirovljenicima.
- Smanjenje stigmatizacije starijih osoba i stereotipa o starenju koje društvo nameće.
- Osiguravanje da državni odjeli budu odgovorni samo za potrebe starijih osoba, s jasnim odvajanjem od socijalnih službi za skrb.
- Postizanje dobne ravnoteže među zaposlenicima, promicanje "seniority friendly" okruženja i poticanje načela ravnoteže spolova.
- Sprječavanje diskriminacije u pristupu kreditima temeljenima na dobi klijenata banke.

U takvim uvjetima, stariji bi trebali biti aktivniji na tri načina: pokazujući spremnost da dulje ostanu profesionalno aktivni, doprinoseći modernizaciji zakonskih uvjeta te mladima pokazujući da nisu zauzeli njihova buduća radna mjesta, već su spremni biti im mentori u pripremi za ta radna mjesta. Na kraju, ali jednako važno, stariji bi trebali biti mnogo aktivniji u medijima, pomažući javnosti da potpuno i ispravno razumije prirodu i implikacije procesa starenja (Cizelj, 2022).

Ugledajući se na najuspješnije zemlje i njihovu dobru praksu, predlažu se sljedeće politike i mjere za rješavanje različitih izazova srebrne ekonomije:

- Usvajanje strategije srebrnog gospodarstva bitno je na svim razinama, od nacionalne do razine poduzeća. Ovaj pristup zahtijeva rješavanje izazova na sveobuhvatan način, kroz dobro razrađene strategije, pri čemu pojedinačne mjere i politike međusobno podržavaju jedna drugu. Takav integrirani pristup potiče mobilizaciju svih donositelja odluka i sudionika u ostvarivanju ciljeva.
- Produžetak profesionalnog angažmana starijih osoba postaje neizbježan, ali bi trebao biti povezan s fleksibilnošću ovisno o visini mirovine, kao što je već primijenjeno u nekim zemljama. Međutim, takve promjene trebale bi se provesti na politički prihvatljiv način.
- Povećanje svijesti javnosti i prezentacija pozitivnih utjecaja starenja stanovništva te prednosti srebrne ekonomije za društvo također su važni. Inicijative poput obilježavanja "Silver Day" u Normandiji ili dodjela EU Silver nagrade za gospodarstvo mogu pridonijeti podizanju svijesti i promicanju pozitivnih aspekata starenja stanovništva.
- Programi kao što su akceleratori za starije osobe, poput Next Age u Anconi ili AC75 Start-up Accelerator u Fondazione Marche, pružaju prilike za osposobljavanje u upravljanju i informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji (ITC) starijim osobama.

- Senior Expert Pools, koji djeluju u 14 zemalja Europske unije pod okriljem European Confederation of Pools, omogućuju starijim stručnjacima da svoje znanje i iskustvo stave na raspolaganje u različitim područjima.
- Važna podrška starijim osobama dolazi i od udruga, ali i od vlada, zaklada i drugih institucija koje prepoznaju njihovu ulogu i potrebe.
- Srebrna ekonomija zaslužuje veću pozornost istraživača te bi trebala biti predstavljena kao zasebna akademska disciplina na sveučilištima kako bi se potaknulo daljnje istraživanje i razvoj u tom području.

Ključni faktor koji čini starije osobe produktivnima je njihovo akumulirano znanje i iskustvo, koje su voljne dijeliti s mlađim kolegama. Ova suradnja često potiče inovacije. Iako su starije osobe općenito manje vješte u korištenju informacijsko-komunikacijske tehnologije (ICT), mladi su vrlo entuzijastični i efikasni u njenom korištenju, što dodatno potiče međugeneracijsku suradnju.

Uprava poduzeća trebala bi stvoriti uvjete koji olakšavaju ovu suradnju, s ciljem zadržavanja starijih radnika aktivnima u tvrtki, omogućavajući mladima učenje od svojih starijih kolega. Takva suradnja rezultira najboljim mogućim ishodom u smislu proizvoda i zadovoljstva svih uključenih strana (Cizelj, 2022).

5.ZAKLJUČAK

Srebrna ekonomija, koja obuhvaća ekonomske aktivnosti vezane za stariju populaciju, postaje sve važnija u globalnom gospodarstvu. Starenje stanovništva donosi brojne promjene u demografskoj strukturi, što uzrokuje višestruke ekonomske posljedice.

Prvo, starenje stanovništva mijenja potrošačke navike i potrebe. Starije osobe često imaju specifične preferencije, što otvara nove tržišne prilike u sektorima kao što su zdravstvo, rekreacija, stanovanje i usluge namijenjene starijima. Potrošnja starijih osoba može potaknuti inovacije i rast u tim sektorima, stvarajući nove poslovne mogućnosti. Nadalje, povećanjem broja starijih osoba, rastu i ekonomski pritisci na sustave socijalne i zdravstvene skrbi. Potrebne su reforme u zdravstvenim i mirovinskim sustavima kako bi se osigurala održivost istih. Naravno, povećavana potrošnja za zdravstvenu skrb i njegu starijih osoba, zahtijeva dodatna sredstva, što može opteretiti javne financije. Dodatno, radna snaga također prolazi kroz brojne promjene. Produženje radnog vijeka i povećanje sudjelovanja starijih radnika postaju nužni kako bi se ublažio utjecaj smanjenog priljeva mladih radnika. Fleksibilni oblici rada i cjeloživotno učenje postaju ključni za integraciju starijih radnika na tržište rada. Naposljetku, starenje stanovništva potiče razvoj tehnologija i inovacija s ciljem poboljšanja kvalitete života starijih osoba. Tehnološka rješenja, poput pametnih kućnih sustava, mogu povećati neovisnost i sigurnost starijih osoba, dok digitalne platforme omogućuju lakši pristup informacijama i uslugama.

Zaključno, srebrna ekonomija ima veliki potencijal za gospodarski rast i razvoj, međutim, kako bi se iskoristile sve prilike koje ona donosi, potrebno je ulagati u inovacije, prilagoditi politiku te promijeniti percepciju o starijoj populaciji kao vrijednom segmentu društva.

LITERATURA

1. AGE platform Europe (2019); Ageing Europe-looking at the lives of older people in the EU, dostupno na: <https://www.age-platform.eu/ageing-europe-looking-at-the-lives-of-older-people-in-the-eu-eurostat-2019-report/> (21.06.2024.)
2. Alzheimer Europe (2021); Alzheimer's dementia, dostupno na: <https://www.alzheimer-europe.org/dementia/alzheimers-dementia> (21.06.2024.)
3. Akrap, A. (2006) Aktivni osiguranici i umirovljenici u Hrvatskoj – očekivani trendovi do 2031. godine, Revija za socijalnu politiku, god. 13, br. 2, 127-150
4. Bloom, D. E., Canning, D., Fink, G. & Finlay, J. E. (2010). The cost of low fertility in Europe. European Journal of Population, Vol. 26, No. 22., str. 141- 158., ISSN 1572-9885
5. Cizelj, B. (2022), Mednarodno inovativno poslovanje = Journal of Innovative Business and Management, Vol. 14, No.2; Silver economy- a reply to challenges of population ageing
6. Eurofond (2016), dostupno na: [European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/eu-press-room/2016/06/20160623_IPR_en.pdf) (25.06.2024.)
7. European Commission (2015). The 2015 Ageing Report. Economic and Budgetary projections for the 28 EU Member States 2013–2060, dostupno na: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/pdf/ee3_en.pdf
8. Eurostat (2021), dostupno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Healthy_life_years_statistics (15.06.2024.)
9. Eurostat (2014), dostupno na: <http://ec.europa.eu/health/dyna/echi/datatool/index.cfm?indlist=40a> (15.06.2024.)
10. Foundations (2015); Linking disabled facilities grants to social care data
11. Harper, S., (2006) Addressing the implications of global ageing; Journal of Population Research, Vol. 23, No. 2, 205-223
12. Henderson, J. W. (2007) The Ageing of the Population: Medical Care Costs for the Elderly. U: Henderson, J. W., Health Economics & Policy. Mason, Ohio: Thomson SouthWestern, 280-285.
13. ILC-UK (2015): dostupno na: <https://ilcuk.org.uk/experts-warn-of-loneliness-trap-in-deprived-communities/> (17.06.2024.)

14. Jurčić, Lj. (2017). Svjetsko gospodarstvo deset godina nakon početka krize. Ekonomski pregled, Vol. 68, No. 6., str. 655-685, ISSN 1848-9494
15. Keall, M.D. et al. (2015). Home modifications to reduce injuries from falls in the home injury prevention intervention (HIPI) study: a cluster-randomised trial. The Lancet, 385(9964), 231-238
16. Kinsella, K., Phillips, D. R., (2005) Global Aging: The Challenge of Success, Population Bulletin 60, No. 1
17. Klimczuk, A. (2012). Supporting the Development of Gerontechnology as Part of Silver Economy Building. Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research, 2(2), 52-56.
18. Kohlbacher, F. & Herstatt, C. (2010). The silver market phenomenon: Marketing and innovation in the aging society. Springer Science & Business Media, ISBN 978-3-642-14338-0, Berlin
19. Mecev, D. & Suljak, M. (2020), Characteristics and significance of the silver economy
20. Meiners, N. (2014). Economics of ageing: research area and perspectives. Quality in Ageing and Older Adults, Vol. 15, No. 2, str. 63 – 75
21. Moschis, G. & Pettigrew, R. (2011). Business strategies for enhancing quality of life in later years. U: The Silver Market Phenomenon – Marketing and Innovation in the Aging Society, Kohlbacher, F. & Herstatt, C. (ur.), str. 229- 247
22. Department of Health; National Positive Ageing Strategy, (2013), dostupno na: <https://www.gov.ie/en/publication/737780-national-positive-ageing-strategy/> (17.06.2024.)
23. Nikolić, D. (2017). Hrvatska treba, po ugledu na razvijenije zemlje, strategiju za poslovne potencijale starijeg stanovništva, dostupno na: <https://objektivno.hr/intervju-drazen-nikolic-hrvatska-treba-po-ugledu-na%20razvijenije-zemlje-strategiju-za-poslovne-potencijale-starijeg-stanovnistva%2089671> (10.06.2024.)
24. OECD STAT (2013), dostupno na: <https://stats.oecd.org/> (17.06.2024.)
25. Older Adults: Health and age-related changes, (2021), dostupno na: <http://www.apa.org/pi/aging/resources/guides/older.aspx> (21.06.2024.)
26. Prettner, K. (2013). Population aging and endogenous economic growth. Journal of population economics, Vol. 26, No. 2., str. 811-834
27. Prince M, i sur. (2015); World Alzheimer Report: The Global Impact Of Dementia

28. PwC, „The World in 2050“, (2017); The Long View: How will the global economic order change by 2050?, dostupno na: <https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-the-world-in-2050-full-report-feb-2017.pdf> (21.06.2024.)
29. Ruzik-Sierdzińska, A. & Radvanský, M. (2015). Two faces of ageing: Older workers and older consumers. U: Green, Pink & Silver? The Future of Labour In Europe, Beblavý, M., Maselli, I., Veselková, M. (ur.), str. 102-127
30. Schmitt et al. (1994) Patterns of competence and housing conditions – some empirical results from the study “Chances and limitations of independent living in old age” Journal of Gerontology , 27, 390-398
31. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (2022); Silver ekonomija-analiza podataka o potražnji osoba 65+ i ponudi u zdravstvenom turizmu RH, dostupno na: https://mfpu.unipu.hr/mfpu/za_studente/nove_metode_i_strategije_rada_u_nastavi/konferencije/2022/posteri/poster_prezentacije_20 (21.06.2024.)
32. Štefánik, M., Domonkos, T., Horvát, P., Hvozdíková, V., Lichner, I., Miklošovič, T. & Radvanský, M. (2013). Modelling the economic potential of the silver economy
33. UN, (2007a) World Population Ageing 2007, Department of Economic and Social Affairs, population division, UN, New York
34. UN (2007. b) World Population Prospects: The 2006. Revision; Department of Economic and Social Affairs (DESA); Population Division, Population Estimates and Projection Section; Fact Sheet, Series A, 7. March 2007
35. UN (2006) Population Ageing 2006., Department of Economic and Social Affairs, population division, UN, New York
36. Wertheimer-Baletić, A. (2004.) Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj; Društvena istraživanja, Zagreb, godina 13, br. 4/5, 72-73, 631-651.
37. Wertheimer-Baletić, A. (1999) Stanovništvo i razvoj, Mate, Zagreb
38. Zsarnoczky, M. (2016). Innovationchallengesofthesilvereconomy. VADYBA, 28(1), 105-109

POPIS TABLICA

Tablica 1: Prikaz porasta broja starijih osoba do 2030. godine.....	4
Tablica 2: Udio srebrne ekonomije u ključnim potrošačkim skupinama	11
Tablica 3: Primjena koncepta srebrne ekonomije u različitim poslovnim sektorima.....	14
Tablica 4: Prikaz zastupljenosti gostiju u odabranim zdravstveno-turističkim objektima.....	20
Tablica 5: Prikaz dostupnog sadržaja u odabranim zdravstveno-turističkim objektima	21
Tablica 6: Prisutnost zdravstvenog turizma u zdravstveno-turističkim objektima	21

POPIS GRAFIKONA I SLIKA

Grafikon 1: Europsko stanovništvo prema dobnim skupinama, 1950-2050	5
Grafikon 2: Ukupna potrošnja po stanovniku na socijalnu skrb 2004. godine	7
Grafikon 3: Očekivane koristi/gospodarski učinci inicijativa nacionalnih politika vezanih za srebrnu ekonomiju	18
Slika 1: Determinante aktivnog starenja.....	19

SAŽETAK

Cilj ovog rada bio je istražiti i analizirati kako starenje stanovništva utječe na gospodarstvo te identificirati ključne izazove i prilike koje proizlaze iz demografskih promjena analiziranih kroz koncept srebrne ekonomije. Demografske promjene, prvenstveno starenje stanovništva najznačajniji su trendovi posljednjih godina u gotovo svim razvijenim zemljama. Povećanjem udjela starijeg stanovništva, javljaju se brojni izazovi u mnogim gospodarskim sektorima čime se stariju populaciju počinje prikazivati velikom prijetnjom. Koncept „srebrna ekonomija“ javlja se kao rješenje za taj problem, koji se definira kao skup svih ekonomskih aktivnosti, proizvoda i usluga usmjerenih prema potrebama i interesima starijih osoba. Ona nastoji iskoristiti potencijal starije populacije, koja raste uslijed globalnog demografskog starenja. Kao zaključak, srebrna ekonomija pruža veliku mogućnost gospodarskog rasta i razvoja, ali uz primjenu inovacija i kvalitetnu primjenu potencijala koje pruža starija populacija.

Ključne riječi: srebrna ekonomija, starenje stanovništva, inovacije

SUMMARY

The aim of this paper was to investigate and analyze how the aging of the population affects the economy and to identify the key challenges and opportunities arising from demographic changes through the application of the silver economy. Demographic changes, primarily the aging of the population, are the most significant trends in recent years in almost all developed countries. With the increase in the proportion of the elderly population, numerous challenges arise in many economic sectors, portraying the elderly population as a major threat. The concept of the silver economy appears as a solution to this problem, defined as a set of all economic activities, products and services aimed to the needs and interests of older individuals. It seeks to use the potential of the aging population, which is growing due to global demographic aging. In conclusion, the silver economy offers a significant opportunity for economic growth and development, with the implementation of innovations and effective utilization of the potential provided by the elderly population.

Keywords: silver economy, population aging, innovations